

Hur ska den framtida välfärden finansieras?

Lars Calmfors

Läraryrsförsäkringar

19/10-2016

Uppläggnig

1. Principiellt om finansieringsutmaningarna för den offentliga sektorn
2. Bedömningar av möjligheterna att finansiera de offentliga åtagandena i framtiden
 - lång sikt
 - de allra närmaste åren
3. Alternativa lösningar (privata eller kollektiva)

Principiellt om finansieringsutmaningarna för den offentliga sektorn

- Baumols sjuka
- Wagners lag
- Åldrande befolkning

Baumols kostnadssjuka

- Produktiviteten ökar normalt långsammare i tjänsteproduktionen än i varuproduktionen
- Men lönerna ökar på lång sikt ungefär lika mycket i hela ekonomin
- Följden blir att priserna på (kostnaderna för) tjänster ökar snabbare än priserna på (kostnaderna för) varor
 - relativpriset för tjänster stiger
 - det gäller också offentlig sektors produktion av tjänster
- Men detta skapar inte i sig några finansieringsproblem för offentlig sektor
 - produktivetsökningarna i varuproduktionen ökar skatteintäkterna lika mycket som de ökar den offentliga sektorns kostnader

Wagners lag

- När BNP växer, så ökar de offentliga utgifternas andel av BNP
 - då måste också skatternas andel av BNP öka
- Inkomstelasticitet över ett för till exempel utbildning och sjukvård enligt en del studier
 - 1 procents ökning av inkomsterna leder till mer än 1 procents ökning av efterfrågan på utbildning och sjukvård
- Oklart om Wagners lag är en lag eller inte
- Problemet förvärras av Baumols kostnadssjuka

Diagram 10 Offentliga utgifter 1993-2014

Procent av BNP

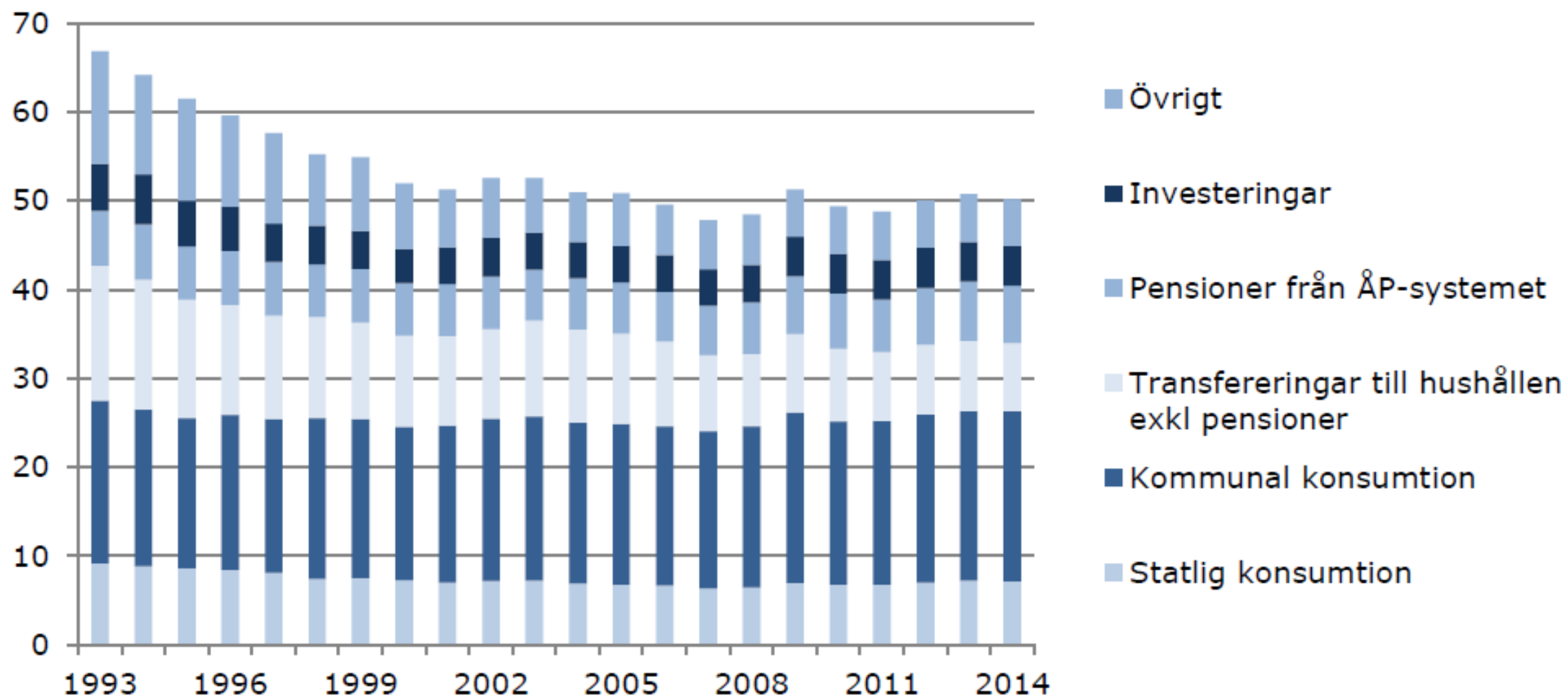
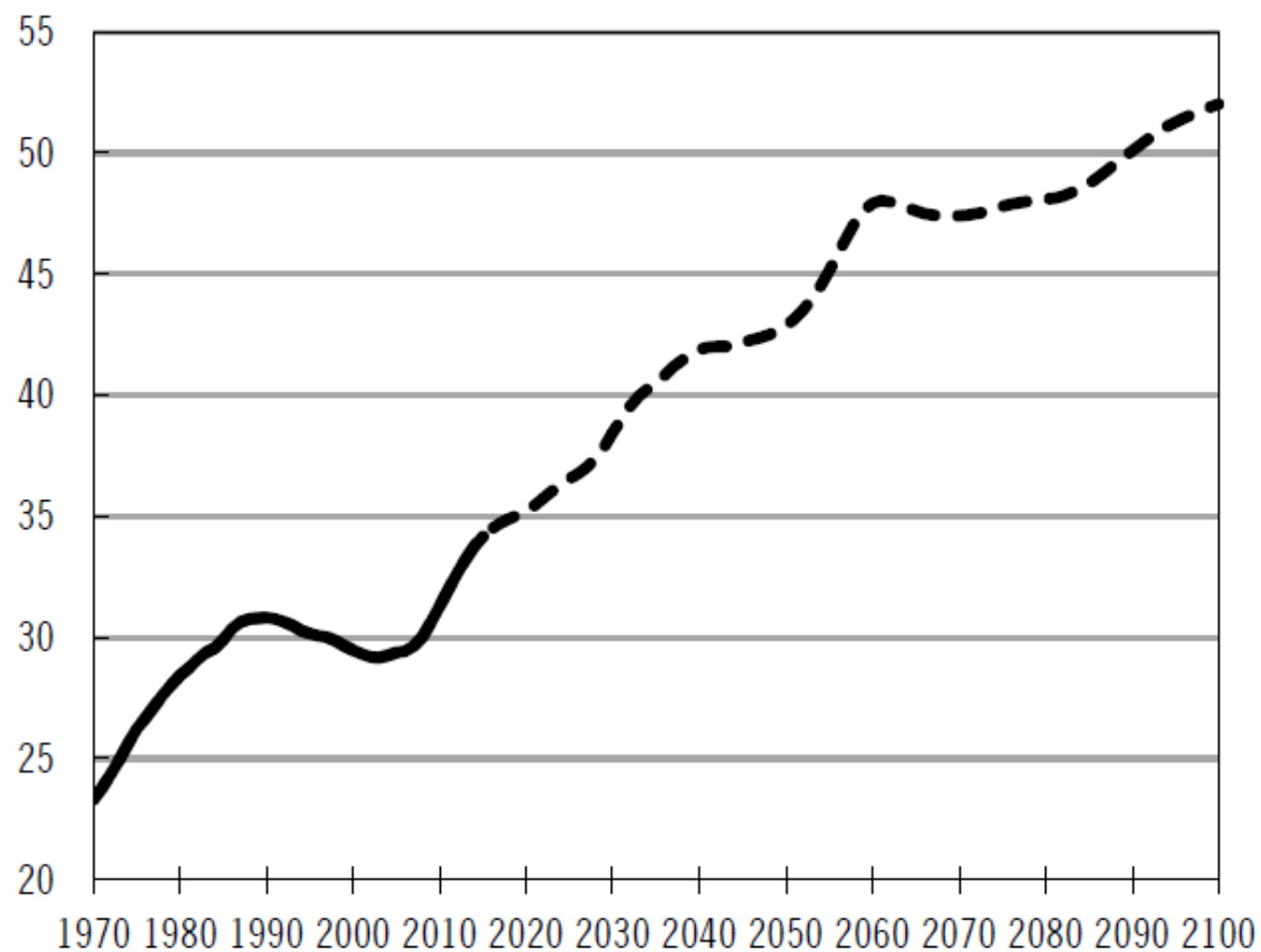

Diagram 10.4 Äldreförsörjningskvot

Antal personer som är 65 år och äldre per hundra personer i åldrarna 20–64 år

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Diagram 4 Förväntad återstående medellivslängd för 65-åringar

Antal år

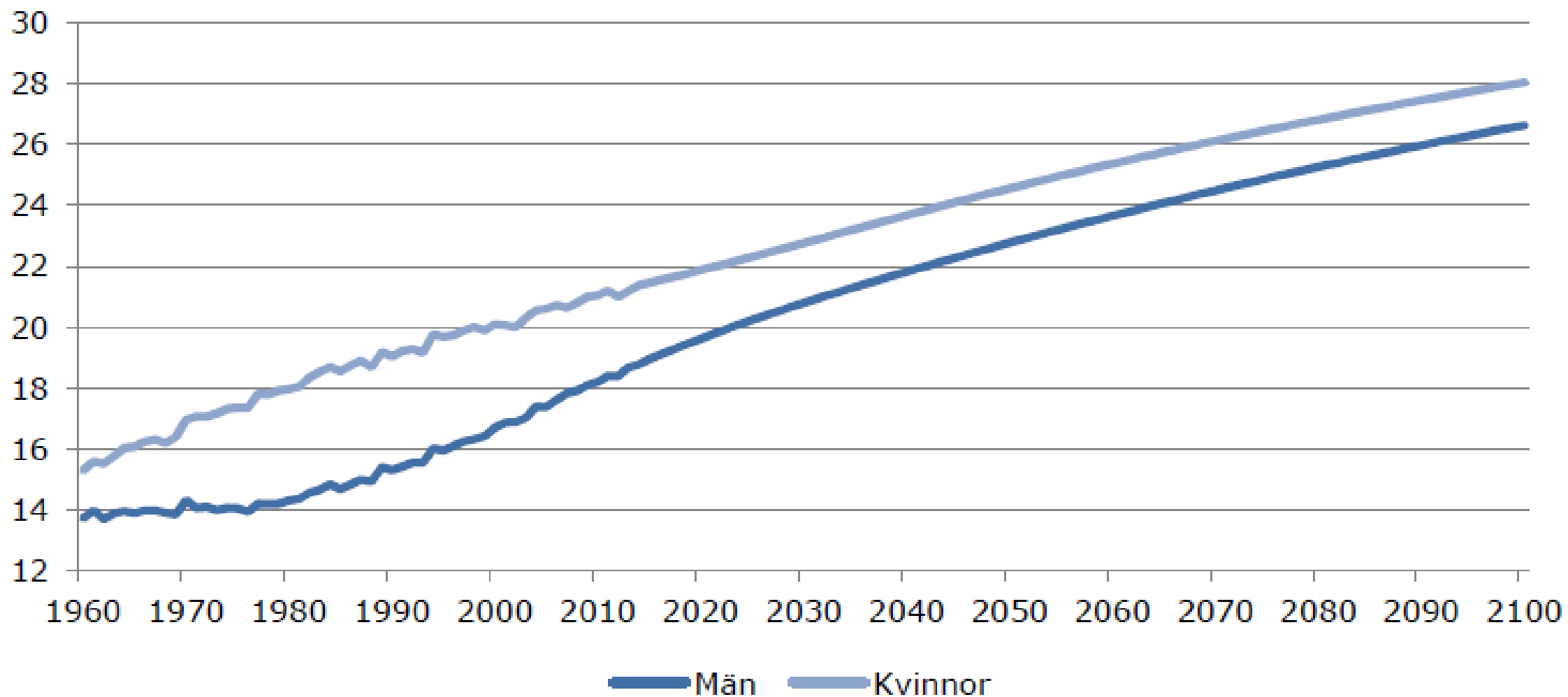
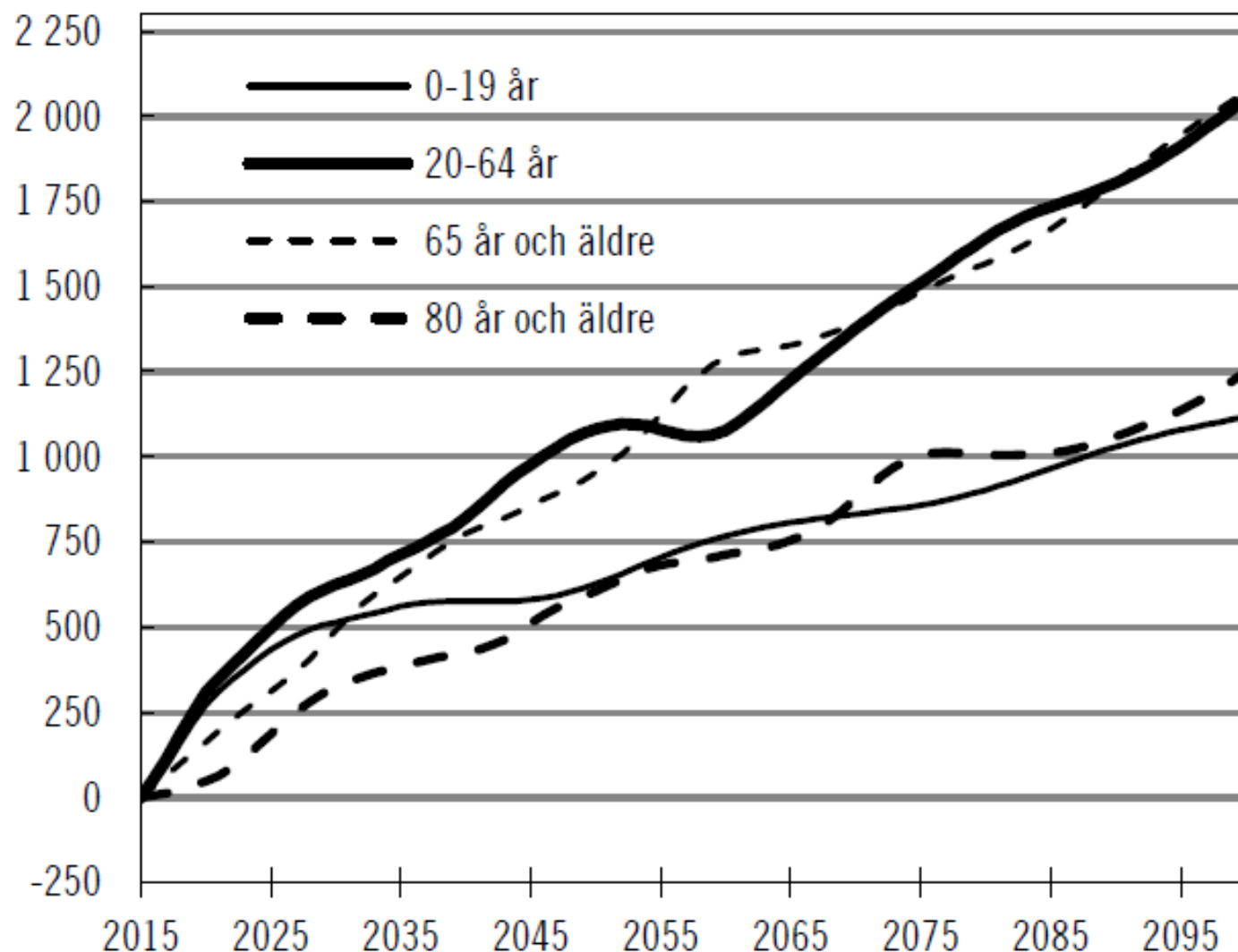

Diagram 10.5 Förändring i folkmängden jämfört med 2010

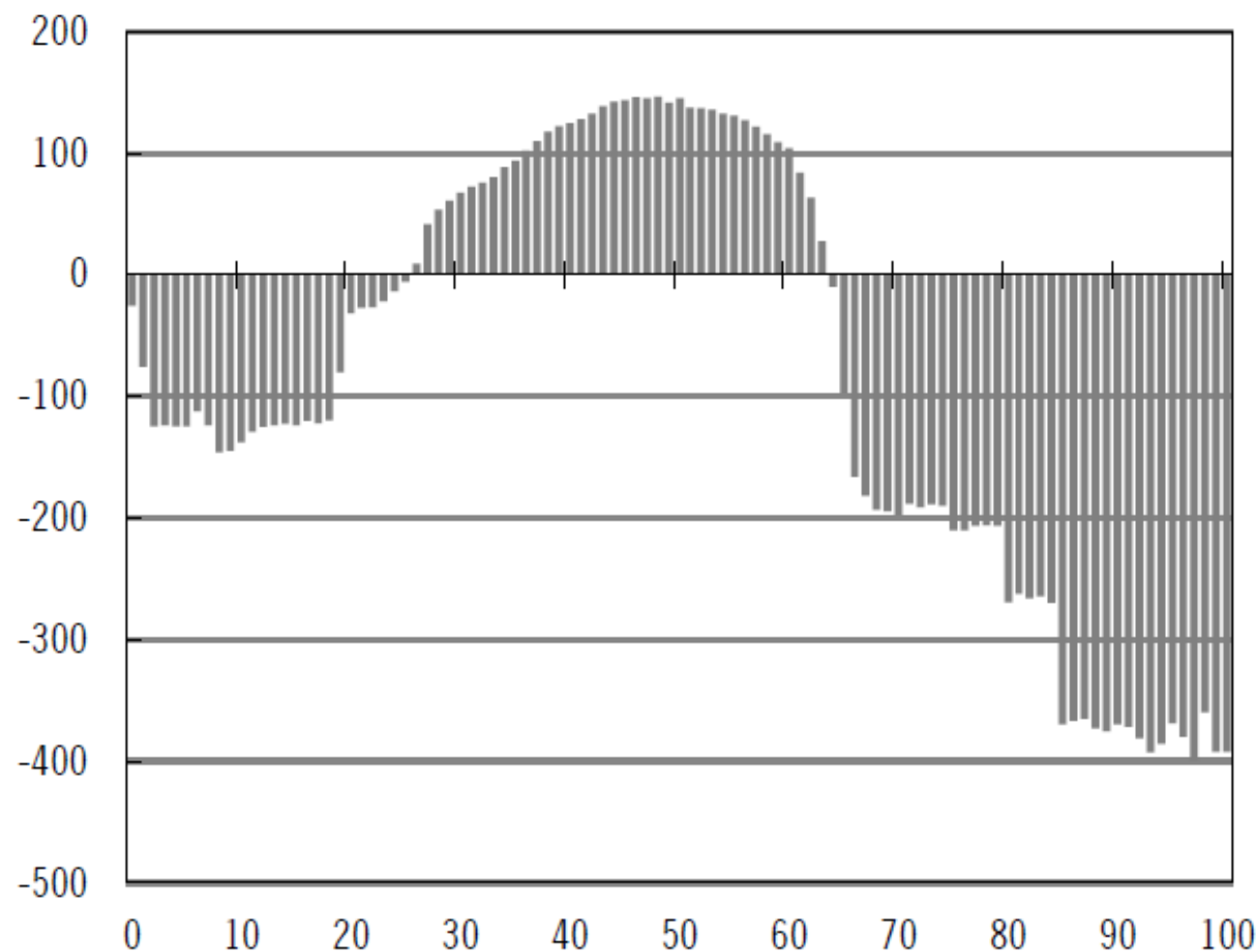
Tusental personer

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 10.6 Offentligt nettobidrag per person och ålder 2012

Tusental kronor

Anm.: Ett negativt nettobidrag betyder att utgifterna för tjänster och transfereringar överstiger skattebetalningarna för en genomsnittlig individ.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Viktiga antaganden

- Hur standarden i välfärdstjänsterna utvecklas
- Vad som händer med åldern för utträde från arbetsmarknaden
- Hur väl vi lyckas med integrationen av invandrare på arbetsmarknaden
- Hur transfereringarna (alltså olika bidrag) utvecklas
- Hur hälsoläget för äldre utvecklas
- Om vi kan åstadkomma produktivitetsökningar i den offentliga sektorn
- Vad som händer med reglerna i pensionssystemet

Antaganden i Finansdepartementets huvudscenario

- Oförändrad resursinsatsen per brukare av olika välfärdstjänster (i form av antal arbetstimmar)
- Oförändrad utträdesålder från arbetsmarknaden
- Samma sysselsättningsgrader som idag för invandrare med olika långa vistelsetider i Sverige
- Transfereringar som sjukpenning, arbetslöshetsersättning, barnbidrag m m ligger kvar på samma andel av lönerna som idag
- Samma hälsoläge för olika åldersgrupper som idag
- Ingen produktivitetökning i offentligt finansierade tjänster
- Oförändrade pensionsregler

S2-indikatorn

- Ett mått på hur hållbara de offentliga finanserna är
- Indikatorn anger med hur mycket skatterna (som andel av BNP) idag och för all framtid måste höjas för att de offentliga finanserna precis ska gå ihop på lång sikt
 - den finansiella nettoförmögenheten får varken öka eller minska i all oändlighet
- Ett positivt värde innebär att skatterna behöver höjas
- Ett negativt värde innebär att skatterna kan sänkas

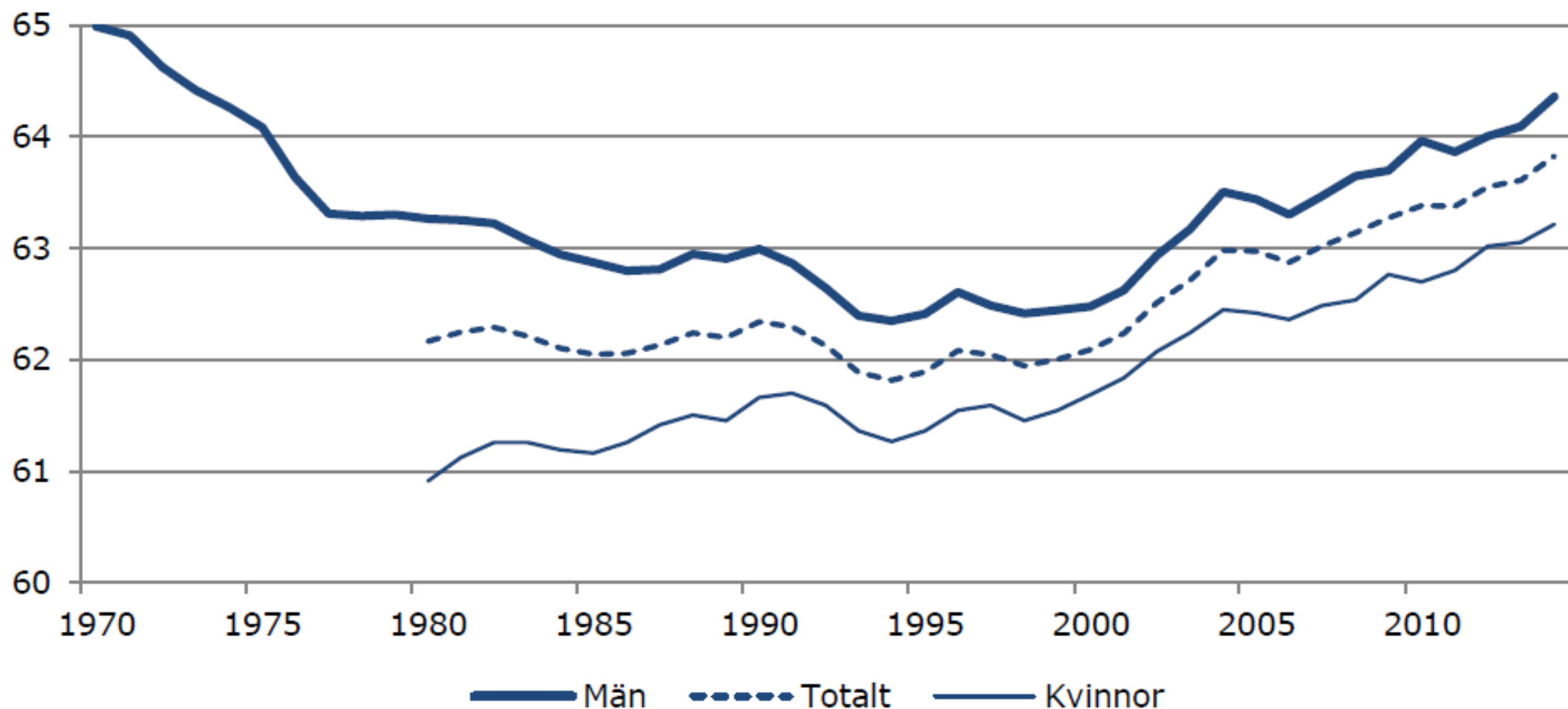
S2-indikatorn enligt Finansdepartementet

Procent av BNP

	S2
Oförändrat beteende	-1,1
Förbättrar hållbarheten	
Oförändrad arbetslivsandel	-2,9
Förbättrad etablering	-1,9
Högre arbetsutbud bland kvinnor	-2,5
Förbättrad hälsa	-3,3
Högre produktivitet i offentlig sektor	-2,3
Försämrar hållbarheten	
Högre efterfrågan på fritid och välfärdstjänster	3,8
Mer fritid	0,4
Fler välfärdstjänster	2,0
Högre jämviktsarbetslöshet	-0,8
Försämrat utgångsläge	0,5

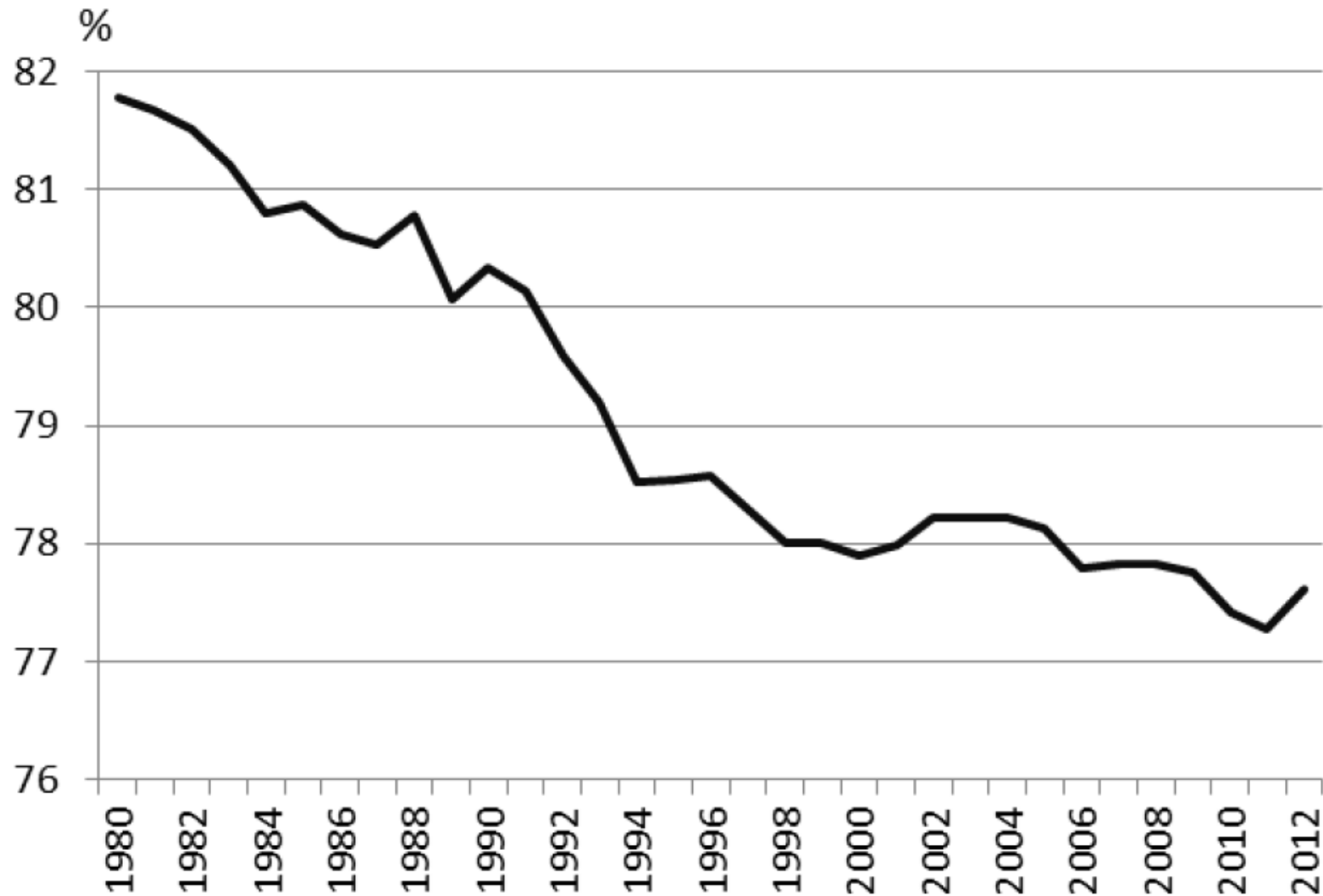
Anm.: Positiva värden anger att det offentliga sparandet måste förstärkas permanent för att finanspolitiken ska vara långsiktigt hållbar, och negativa värden att en permanent försvagning är möjlig.

Diagram 7 Genomsnittlig utträdesålder från arbetsmarknaden

Anm: Utträdesålder definieras här som den ålder då förvärvsarbetande lämnar arbetslivet givet att de ingår i arbetskraften vid 50 års ålder.

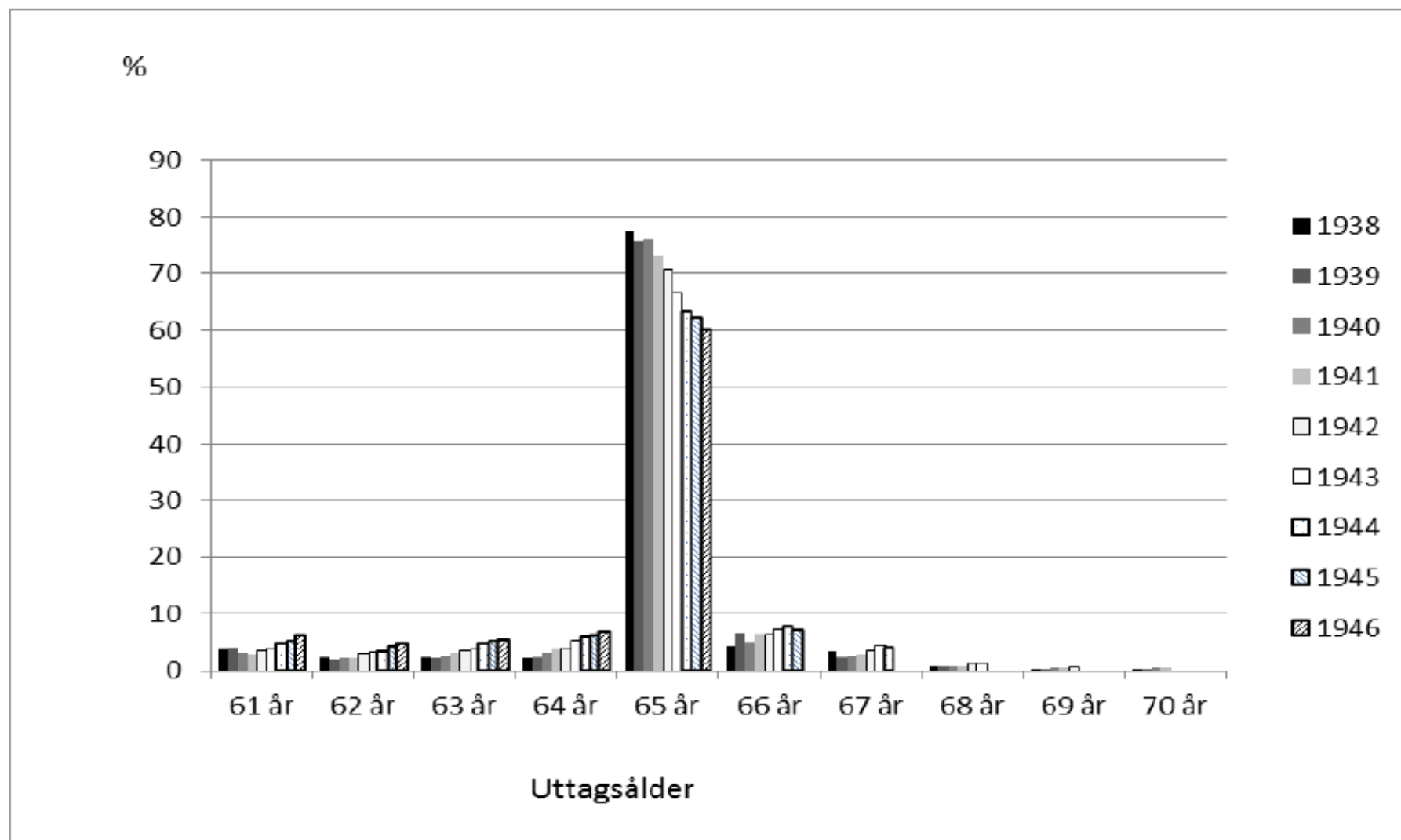
Diagram 4.2 Kvoten mellan faktisk utträdesålder och förväntad medellivslängd 1980– 2012

Källa: Pensionsmyndigheten och egna beräkningar.

Diagram 5.1 Andelen som tar ut ålderspension vid olika ålder

Procentandel av respektive befolkningsgrupp

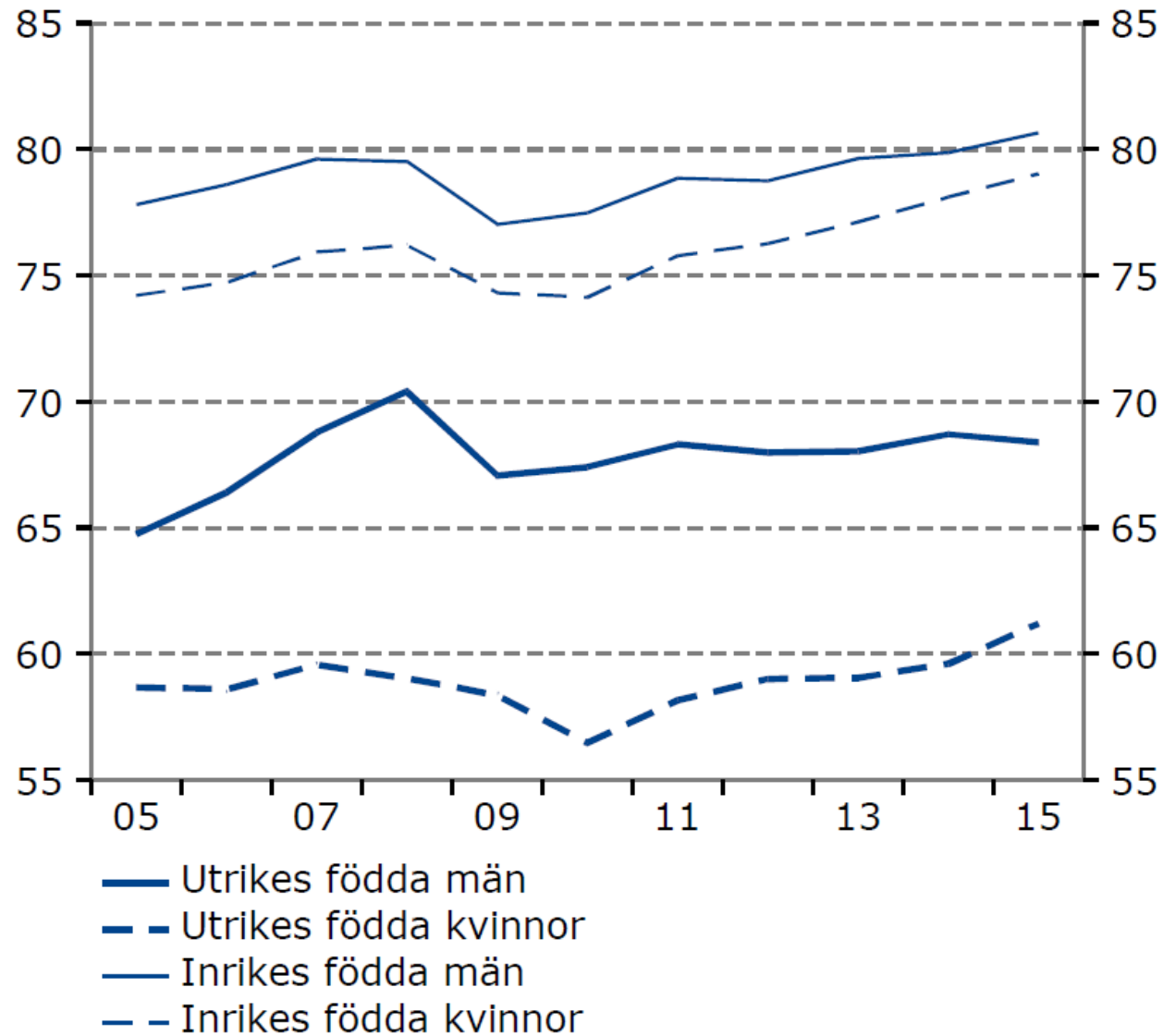
Källa: Pensionsmyndigheten.

Pensionsregler

- Lägst ålder för att ta ut inkomstpension: 61 år
- Ålder för avgångsskyldighet: 67 år
- Ålder för garantipension: 65 år
- Rätten till a-kassa och sjukpenning upphör vid 65 år
- Behov av att samtliga gränser förskjuts uppåt
 - Pensionsåldersutredningen (2013) föreslog en **riktålder** i pensionssystemet som skulle styra alla gränser
- Förändringar i det statliga pensionssystemet måste samordnas med förändringar i kollektiva tjänstepensioner

Diagram 81 Sysselsättningsgrad, 16-64 år

Procent av befolkningen

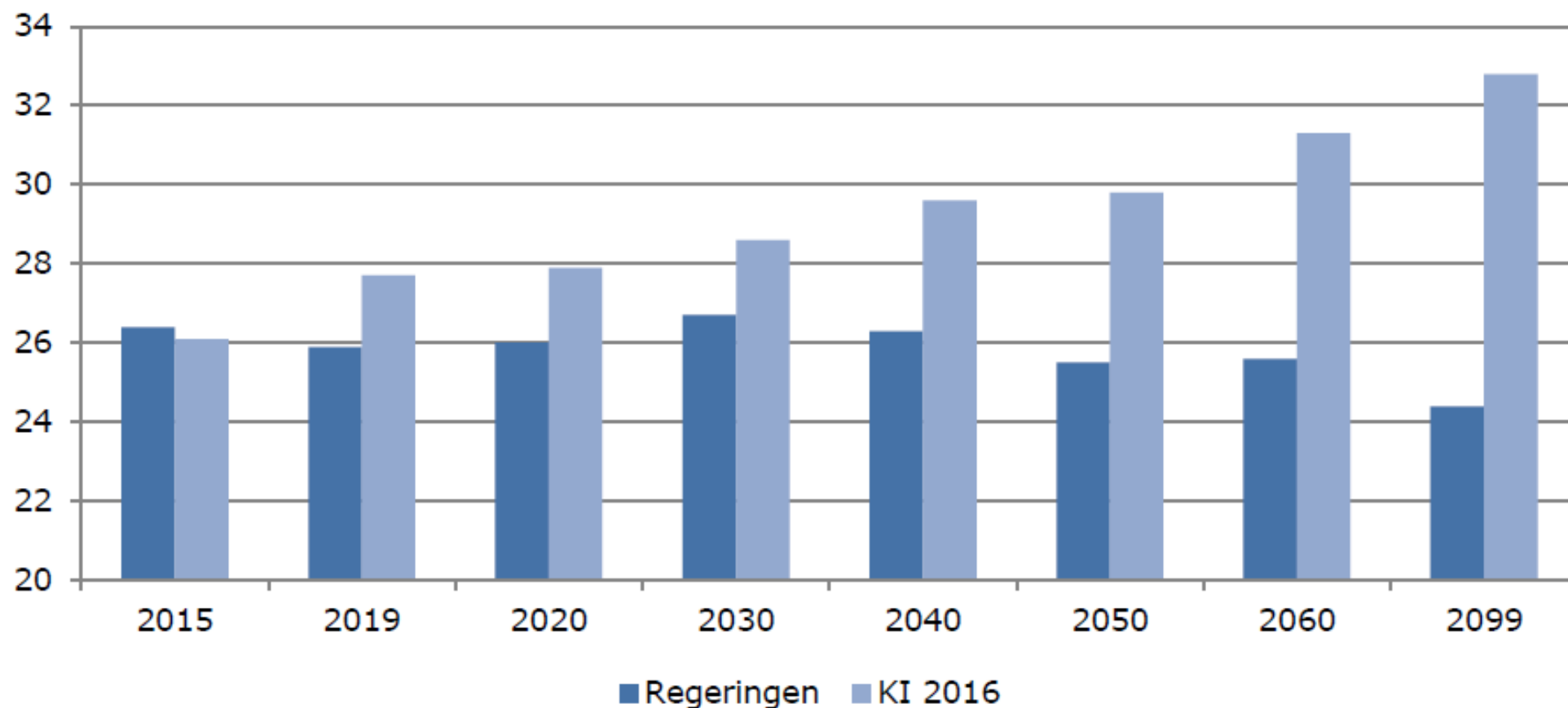
S2-indikatorn enligt Konjunkturinstitutet

	Huvud-scenario	Oförändrat beteende	Minskad personal-täthet	Förbättrad integration
S2	0,7	4,4	-4,3	0,0
S2+	1,3	6,4	-5,5	0,4

Anm: S2+ är en justerad S2-indikator som tar hänsyn till skattebaseffekter och anger den procentuella förstärkning av det primära sparandet som krävs för att generera en S2-indikator som uppgår till noll med år 2100 som slutår för framskrivningen.

Diagram 31 Offentlig konsumtion enligt regeringen och Konjunkturinstitutet

Procent av BNP

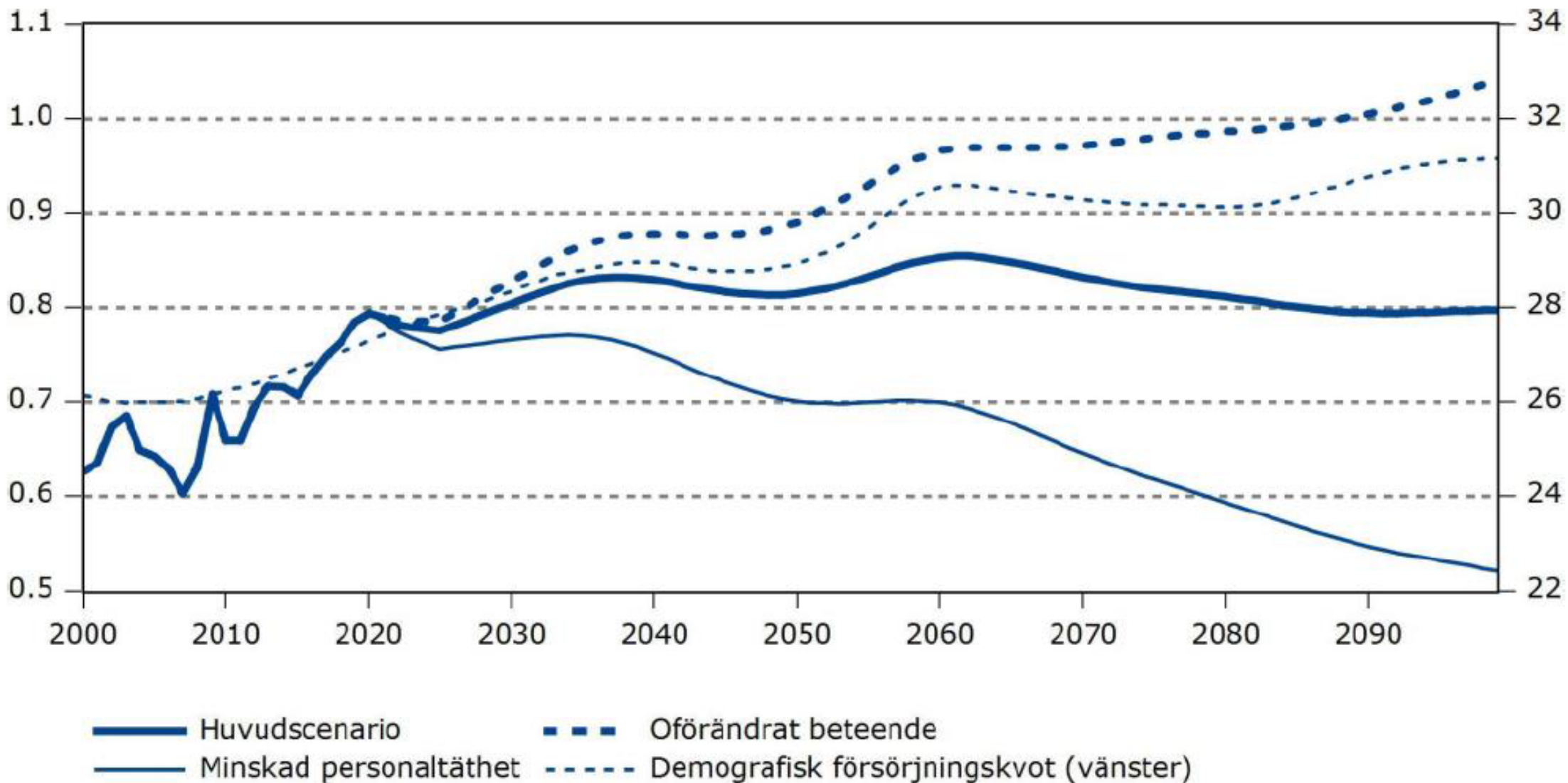

Anm: Diagrammet visar offentlig konsumtion vid oförändrat beteende. Regeringens värden avser beräkningar redovisade i promemorian "Utvecklad bedömning av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet 2015".

Källor: Regeringskansliet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 26 Offentlig konsumtion och demografisk försörjningskvot

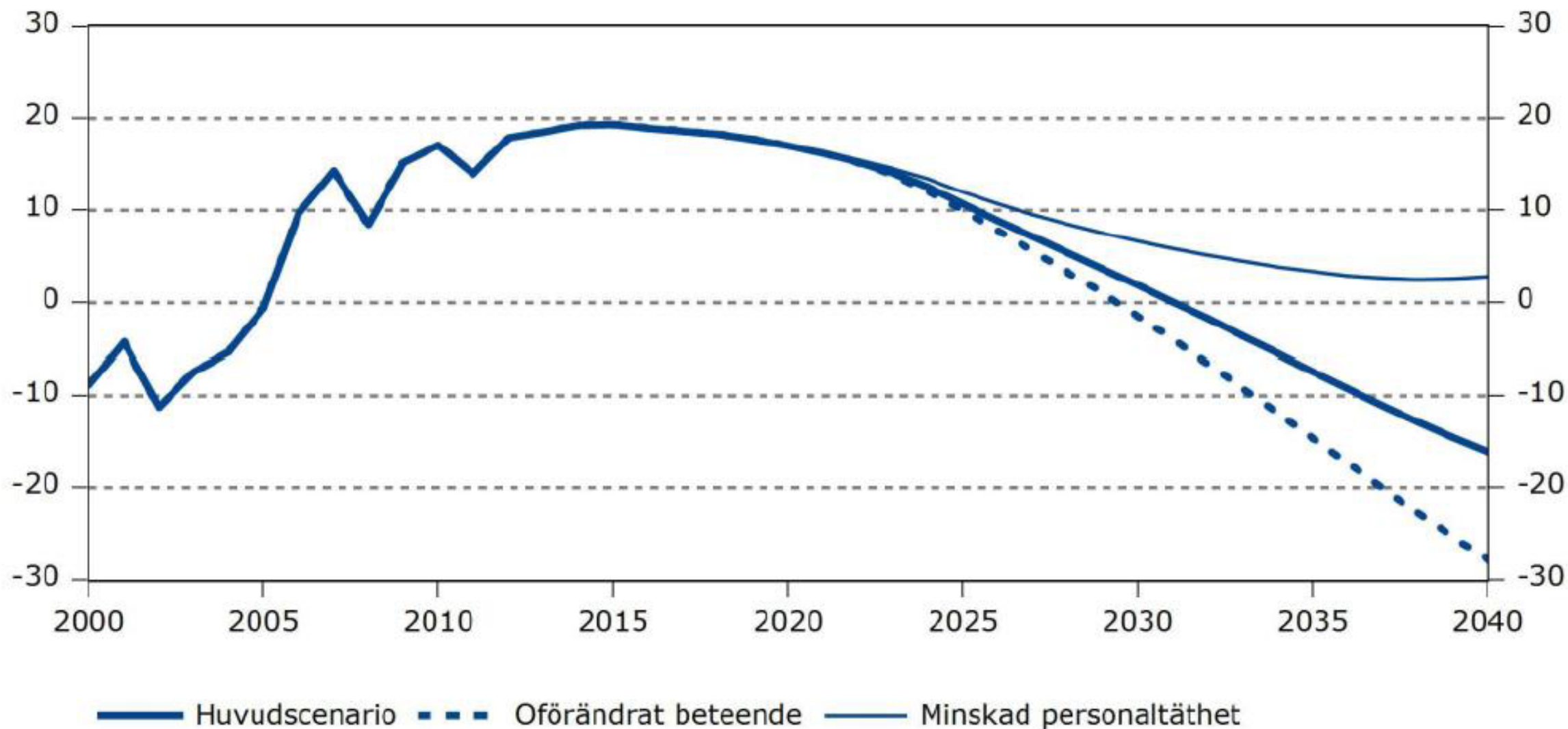
Försörjningskvot (vänster skala) och procent av BNP (höger skala)

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 22 Offentlig sektors finansiella nettoförmögenhet

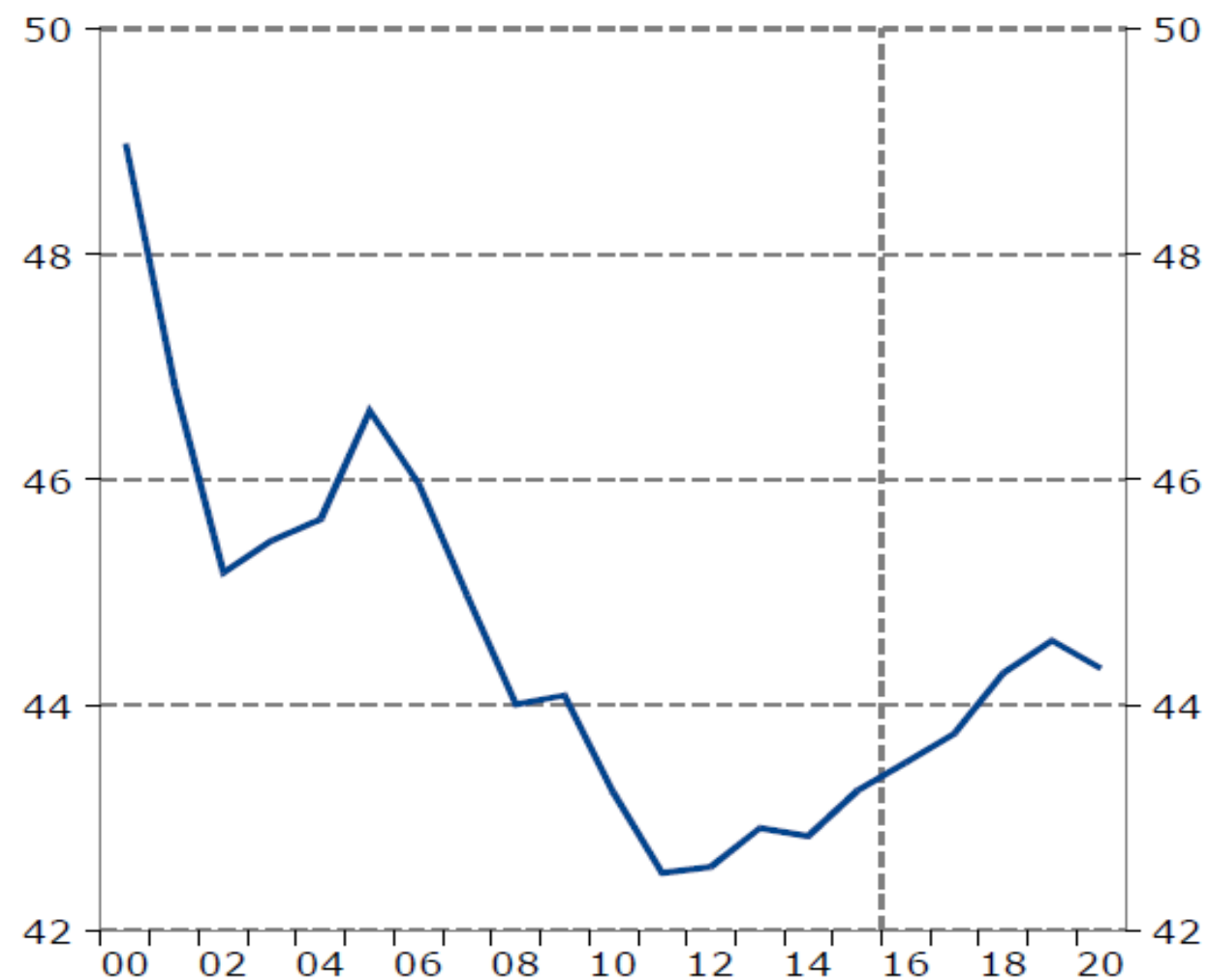
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 116 Skattekvot

Procent av BNP

Anm. I skattekvoten ingår skatter till offentlig sektor samt skatter till EU.

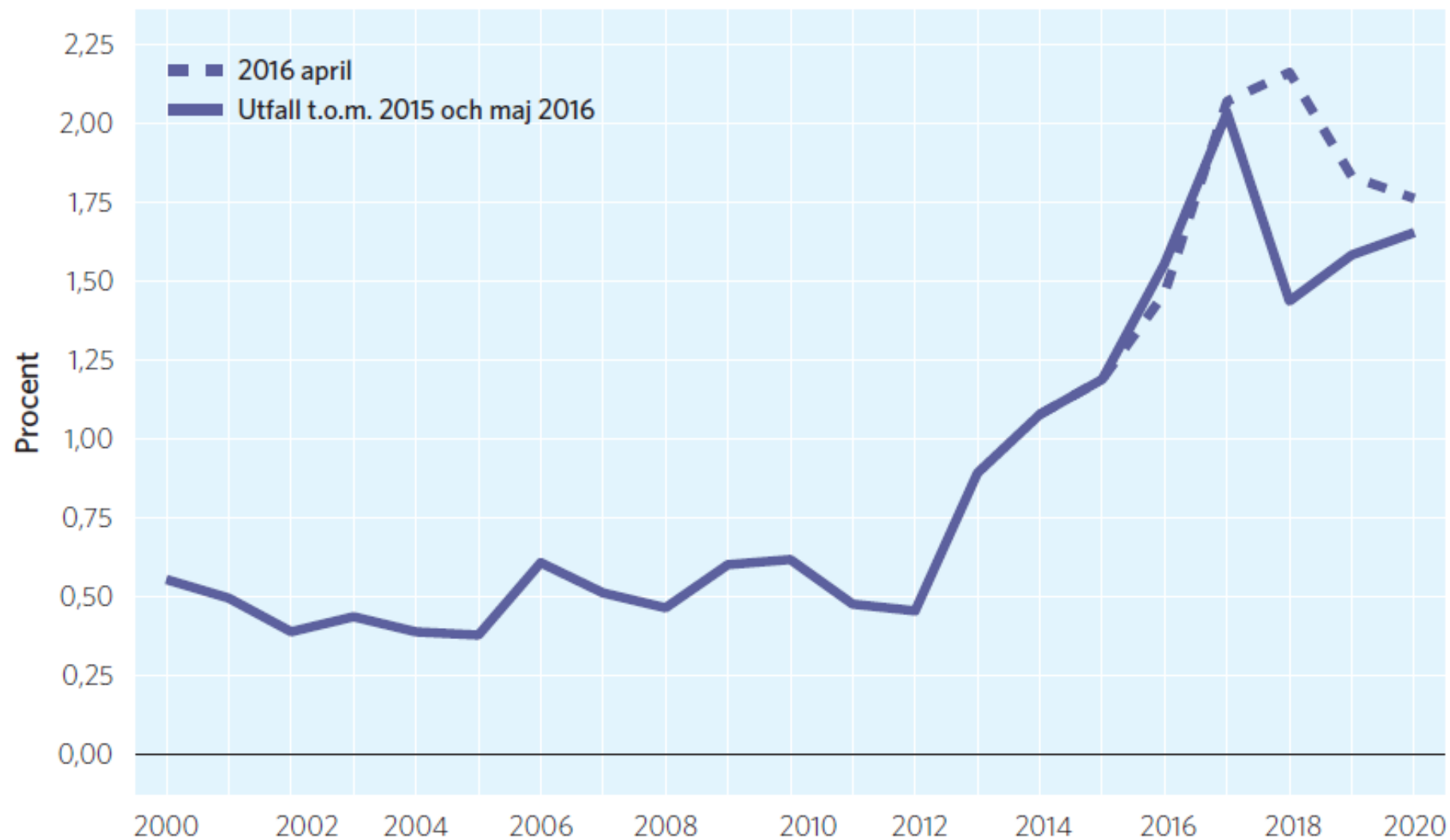
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Överväganden om skatter

- Skatter driver en kil mellan privatekonomisk och samhällsekonomisk avkastning
 - huvudproblemet är att drivkrafterna för arbete, kompetensutveckling och utbildning minskar
 - skatter på arbete ger de största snedvridningarna
- Kostnaderna av förändrad demografi uppkommer främst i kommunsektorn
 - risk för kommunalskattehöjningar
 - SKL räknar med 2 kronors skattehöjning fram till 2020
- Argument för att öka statsbidragen till kommunerna
- Men det måste finansieras
 - fasighetsskatt värd namnet
 - enhetlig moms

Diagram 18 • Beräknade demografiska behov av två befolkningsprognoser från april respektive maj 2016

Årlig procentuell förändring

Källa: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Landsting.

Alternativ till skattehöjningar

1. *Topping-up*

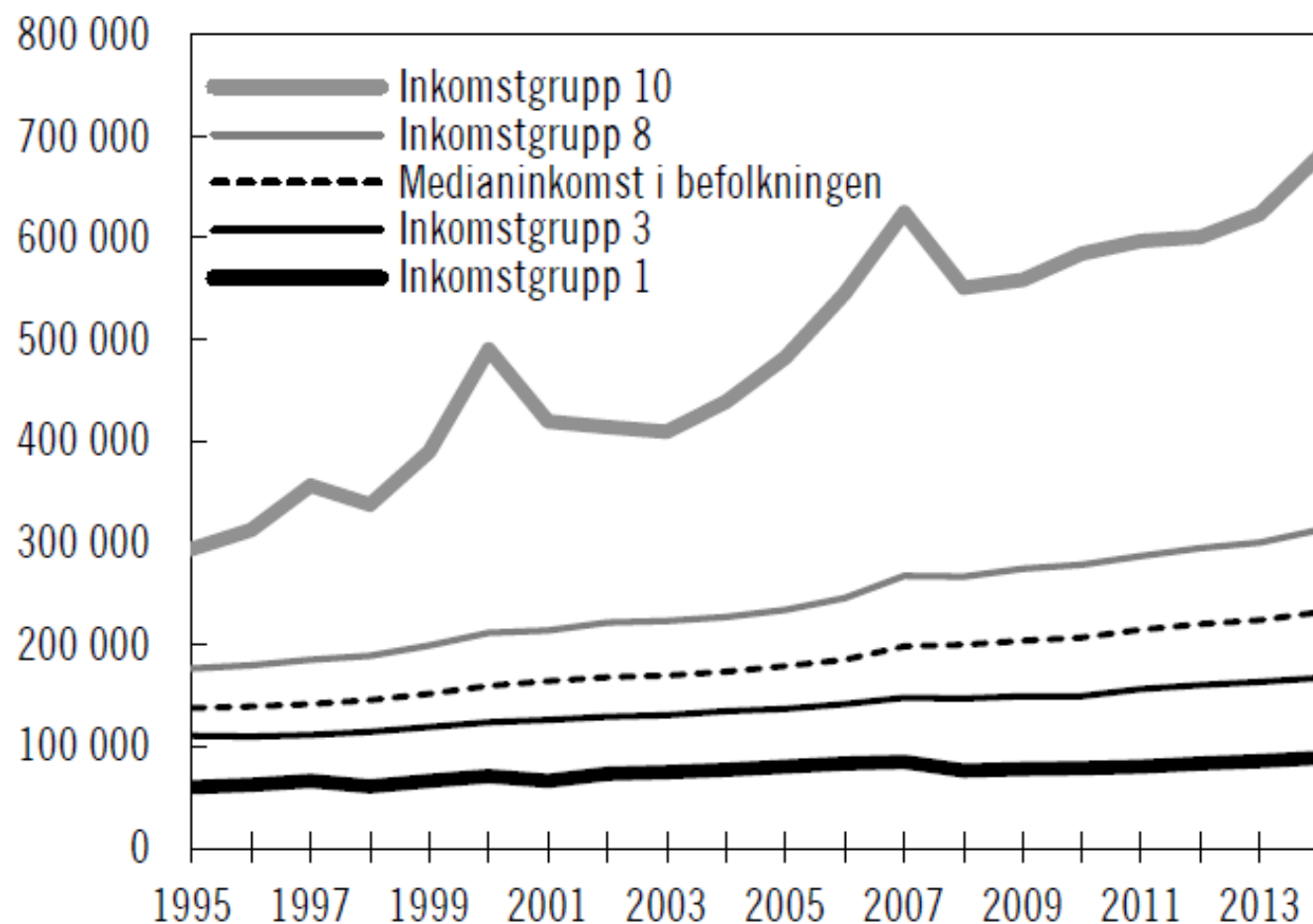
- Komplettera offentligt finansierat basutbud med möjligheter att köpa till extra kvantitet/kvalitet
- Mer välfärdstjänster för dem som vill – och kan – betala extra.
- Fördelningspolitiskt problem
- Men kan bevara politiskt stöd för bra basutbud

2. Betala två gånger

- Köpa välfärdstjänster i alternativa system (höginkomsttagare)
- Betala både för alternativa köp och skatt för basutbud som inte unyttjas
- Mindre av fördelningspolitiskt problem
- Men urholkar det politiska stödet bland högre inkomsttagare för välfärdssystemet

Diagram 3.1 Ekonomisk standard i olika delar av inkomstfördelningen 1995–2014

Inkomstnivå i kronor (2016 års priser)

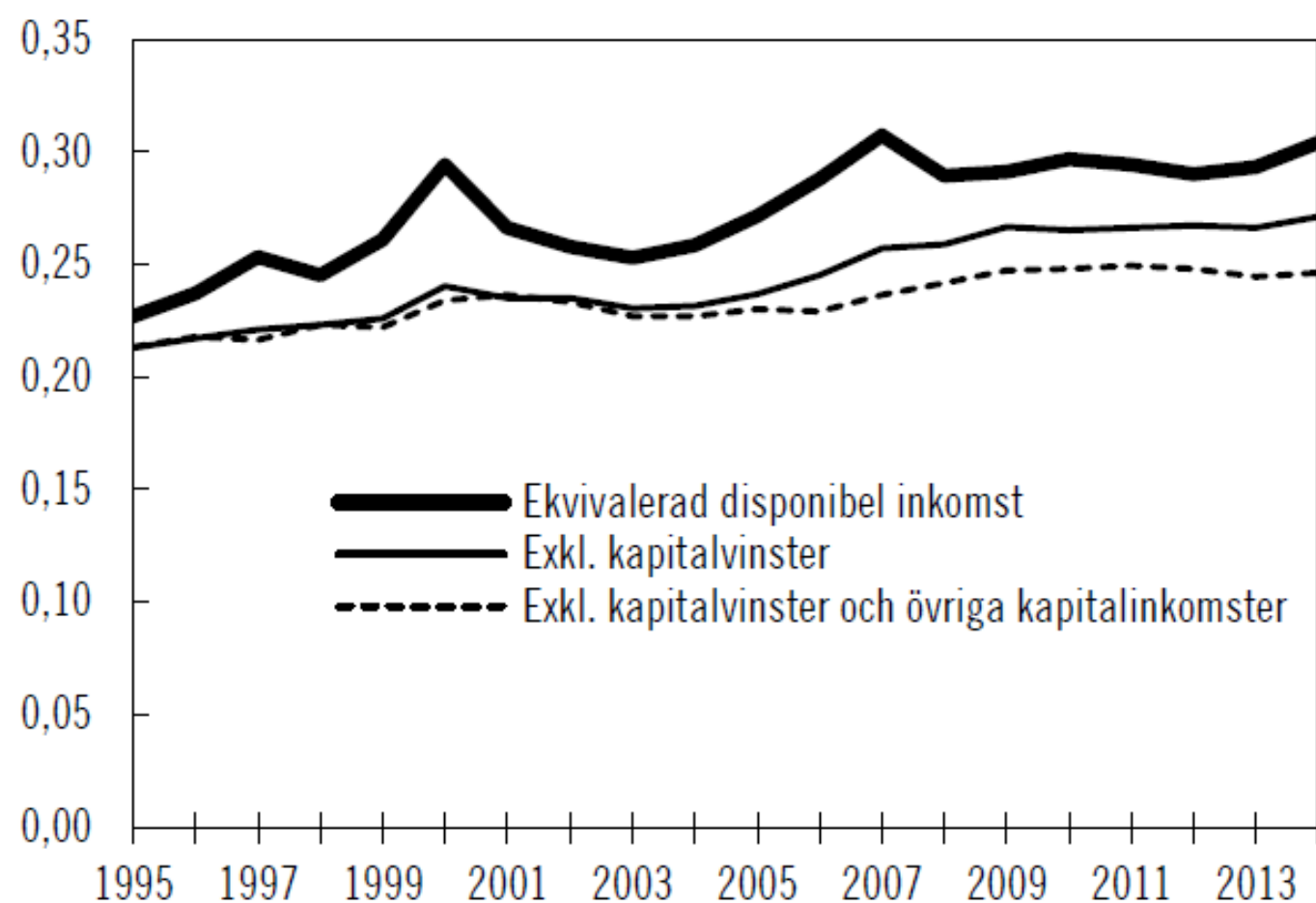

Anm.: Inkomstnivån avser medelvärdet av ekvivalerad disponibel inkomst för respektive inkomstgrupp. Data: HEK 1995–2010, TRIF 2011–2014.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Diagram 6.4 Gini-koefficientens utveckling 1995–2014

Gini-koefficienten

Anm.: Data: För serierna ekvivalerad disponibel inkomst inklusive resp. exklusive kapitalvinster används HEK 1995–2010 och TRIF 2011–2014. För serien där även övriga kapitalinkomster exkluderas används HEK 1995–2012 och STAR 2013–2014.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 8.1 Inkomstspridning för olika inkomstslag 2013

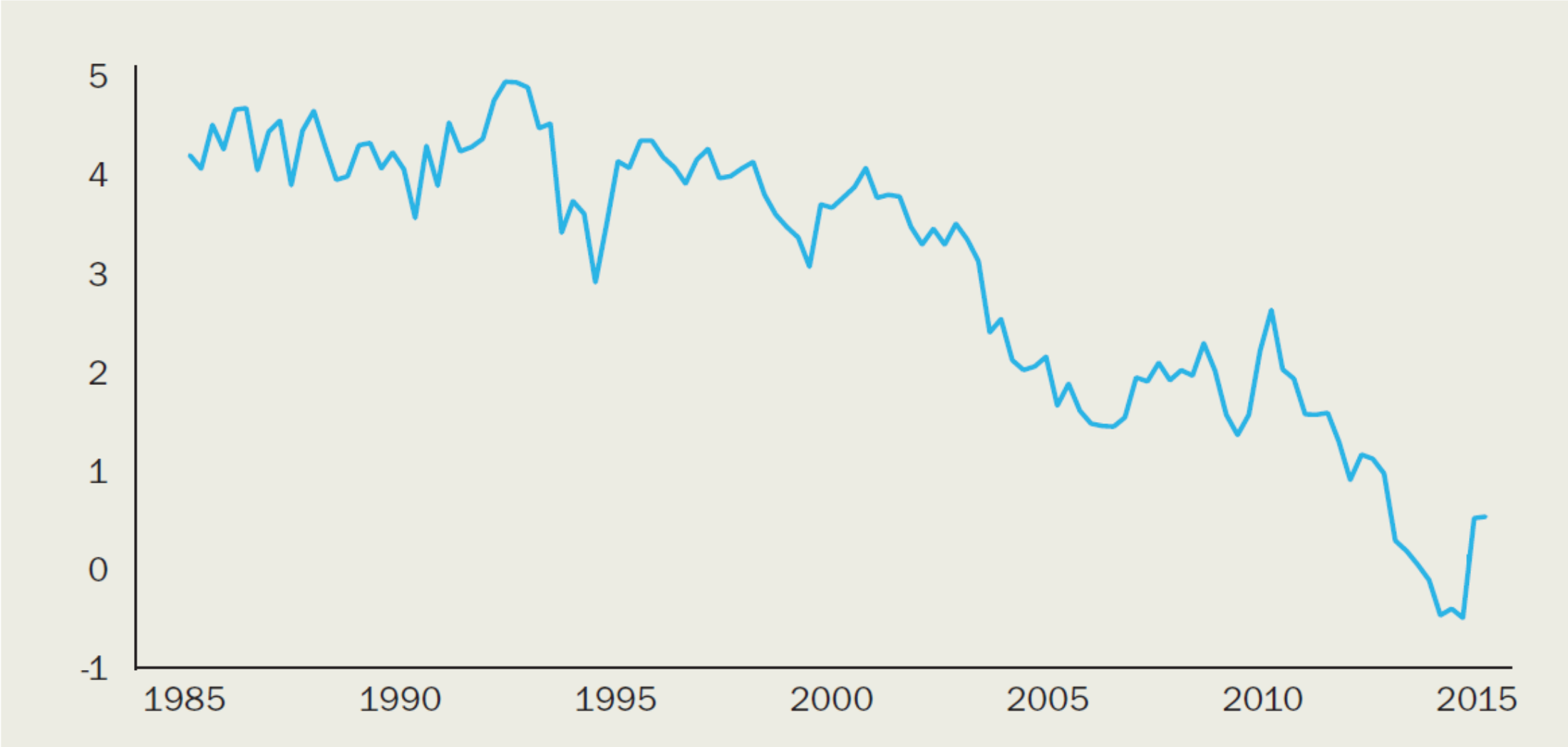
Gini-koefficienter

Faktorinkomst (F)	0,505
Disponibel inkomst (D)	0,301
Utökad inkomst (U)	0,241
Total effekt (U–F)	-0,264
Välfärdstjänsteffekt (U–D)	-0,060

Anm.: Resultaten baseras på inkomster som beräknats med simuleringsmodellen FASIT. Faktorinkomsten (inkomster av lön, näringsverksamhet och kapital,) är justerad för försörjningsbörda. Data: HEK 2013.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Diagram 2.2 Global realränta, procent

Källa: King och Low, 2014.